

Teachers' Viewpoints on the Measurement and Evaluation Methods Used in the Primary Social Studies Courses (4-5th Grades)

Yücel KABAPINAR*

Meltem ATAMAN†

ABSTRACT. The aim of the study is to investigate classroom teachers' opinions regarding the achievements gained via the new measurement and evaluation methods used in Social Studies courses and the problems faced in the classrooms. An open-ended questionnaire was designed and distributed to 129 classroom teachers. Additionally, interviews were carried out with 28 teachers. The content analysis was used in order to analyze, sort and quantify the written and verbal data. According to the findings of the study, teachers think that evaluation of all facets of students, addressing different intelligences of students, raising the interest and success of students are the achievements of the new measurement and evaluation methods while overcrowded classrooms, limited time to apply the measurement and evaluation methods in classrooms, school infrastructure seem to be some of the problems faced in classrooms. Implications for overcoming the problems related to the new measurement and evaluation methods were discussed.

Key Words: social studies, measurement and evaluation, constructivism

SUMMARY

Purpose and significance: The year 2004 has been accepted as one of the important dates in the Turkish education history. The educational program of the five main courses in the primary level changed in the line of a new learning approach called as constructivism. Inevitably, the measurement and evaluation methods were deeply affected from these alterations as well. In parallel to this, a range of new measurement and evaluation methods and techniques have been introduced to Turkish education system under the name of "alternative measurement methods". Some of these include portfolio, project, self-evaluation, peer-evaluation, group-evaluation, attitude scales and rubrics. At this point, an important question that should be asked is "to what extent are teachers ready to adapt to this change". For this reason, it is vital to obtain teachers' opinions on the new measurement and evaluation methods and the problems they faced while using them in their social studies classrooms. Therefore, the aim of the study is to investigate classroom teachers' opinions regarding the achievements gained via the new measurement and evaluation methods used in Social Studies courses and the problems faced in the classrooms.

Methods: Thus, an open-ended questionnaire was designed and distributed to 129 classroom teachers of whom were 78 female teachers and the rest 51 were male teachers. Additionally, semi-structured interviews were carried out with 28 teachers (17 female and 11 male). The content analysis as a qualitative data analysis method was used in order to analyze, sort quantify the written and verbal data.

Results and Discussion: Some of the achievements gained by using the new measurement and evaluation methods and techniques are include; evaluation of all facets of students, addressing different intelligences of students, raising the interest and success of students, giving students the opportunity for learning by doing and directing students to inquiry. On the other hand, some of the problems faced were listed as overcrowded classrooms, limited time to apply the measurement and evaluation methods in classrooms, school infrastructure, difficulties experienced by some of the teachers to adopt the new system, students' boredom of filling in a number of measurement and evaluation forms.

* Assoc. Prof. Dr., Marmara University, ykabapinar@marmara.edu.tr

† Classroom Teacher.

İlköğretim Sosyal Bilgiler (4-5. Sınıf) Programları'ndaki Ölçme ve Değerlendirme Yöntemlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri*

Yücel KABAPINAR* Meltem ATAMAN**

ÖZ. Bu araştırmayla Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 2004 programı yürürlüğe girdikten sonra kullanılmaya başlanan ölçme ve değerlendirme yöntemlerinde olumlu gördükleri yönler ve bu yöntemleri kullanırken yaşadıkları sıkıntılara ilişkin görüşlerinin alınması amaçlanmıştır. Bu çerçevede 78'i kadın ve 51'i erkek toplam 129 öğretmenle açık uçlu anket çalışması, 28 (17 kadın ve 11 erkek) öğretmenle ise yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Nitel boyutlu veriler içerik analizine tabi tutularak belirli kategoriler altında sayısallaştırılmıştır. Öğretmenler tarafından yeni ölçme değerlendirme yöntemlerinin olumlu görülen önemli yanlarından bazıları “öğrencinin her yönüyle değerlendirilmesi, farklı zekâ türlerindeki öğrencilere hitap edilebilmesi, öğrencilerin derse olan ilgi ve başarılarını artırması, öğrencilere yaparak yaşayarak öğrenme ortamı sunması olarak bulunmuştur. Sınıf mevcutlarının fazla oluşu, zaman yetersizliği, fiziki koşullardaki yetersizlikler yeni ölçme ve değerlendirme sistemini uygulamada karşılaştıkları sorunlardan bazıları olarak bulunmuştur. Araştırmanın sonucu olarak yeni ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin uygulanmasında karşılaşılan problemlerin çözümü konusunda önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar sözcükler: sosyal bilgiler, ölçme ve değerlendirme, yapılandırmacılık

GİRİŞ

Eğitim tarihçileri için 2004 yılı, olumlu ve olumsuz boyutlarıyla, Türk eğitim tarihindeki önemli dönüşüm yıllarından biri olarak değerlendirilecektir. Bilindiği üzere, 2004 yılında Türkiye'deki ilköğretim programları yeni bir öğrenme anlayışı temelinde bir bütün olarak yapılandırıldı. Bu çerçevede öğretim programlarından ders kitaplarına, öğretmen ve öğrencinin süreç içerisindeki rollerinden sınıf içi iletişime dek olan tüm basamaklar yeni öğrenme anlayışının felsefi izdüşümü çerçevesinde değiştirildi. Yine bunlara paralel olarak, ölçme ve değerlendirme sistemi de kökten değişikliklerle karşı karşıya kalmış, sistemin amaç ve işlevi yeniden tanımlanmıştır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2004a, 2004b).

Öğretimde olduğu gibi, ölçme ve değerlendirme yapısı da çok büyük oranda eğitim sisteminin felsefesi tarafından belirlenmektedir. 1998 programının (ondan önceki programların da) temel felsefesi olan davranışçı yaklaşımın temelini, öğrenenlerin edindikleri bilgileri davranışa dönüştürmeleri oluşturmaktadır. Basit bir açıklamayla, öğretmenin gerçekleştirdiği bilgi aktarımının tüm öğrenciler tarafından aynı biçimde alınacağı ve davranışa dönüştürüleceği varsayılmaktadır. Bu çerçevede öğretmen ve ders kitaplarının sunduğu bilgi, kesin, gerçek ve mutlak. 1998 öğretim programında, öğrencilerin büyük bir bölümü aynı yöntemlerle öğrenmeye yönlendirilmekteydi. Önceki deneyimleri ve öğrenme stillerindeki farklılıklar çok fazla dikkate alınmamaktadır. Buna karşılık 2004 yılı öğretim programları ise büyük oranda yapılandırmacılık felsefesine dayanmaktadır. Bu felsefeye göre, öğrenen bilgiyi zihninde önceki deneyimlerinden yararlanarak yeniden yapılandırır. Dolayısıyla öğrencilerin bilgiyi kendi deneyimlerine göre farklı şekilde algılamaları olağandır (Bencze, 2005). Bilginin bireysel bir ürün olarak kabul edildiği bu anlayışta, öğrencilerin tek tip bir öğretim ve öğretimin sonucunda da ölçme ve değerlendirme yöntemiyle değerlendirilmesi yanlış ya da eksik olacaktır. Ayrıca bilginin öğrenilip öğrenilmediğinin yanında bu öğrenme sürecinde öğrencinin

* Bu araştırma, “Benzeşen ve Ayrışan Yönleriyle 1998 ve 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programları'nda (4-5. Sınıflar) Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Teknikleri ve Bunlara İlişkin Öğretmen Görüşleri” adlı yüksek lisans tezinin bir kesitinden oluşmaktadır.

* Doç. Dr., Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği, ykabapinar@marmara.edu.tr

**Uzman Sınıf Öğretmeni

neler yaşadığı, nasıl gelişme gösterdiği de göz önünde bulundurulmalıdır. Oysa 1998 programında öğrenciler sınavlarla ve sadece sonuca ya da etkinlik sonunda ortaya çıkan ürüne bakılarak değerlendirilmekteydi (Milli Eğitim Bakanlığı, 2004b, 104; ; Baykul, 2000; İşman, 2001).

2004 programında bireysel farklılıklar nedeniyle her öğrencinin farklı zekâ alanlarında ve farklı öğrenme stillerini kullanarak daha iyi öğrenebileceği varsayımı benimsenmiştir. 2004 yılı öğretim programlarında değerlendirme ile sadece öğrenme ürünü değil, öğrencinin öğrenme süreçleri de izlenir ve bu süreç değerlendirilerek gerektiğinde kullanılan sınıf içi etkinlikler değiştirilir. Bu amaçlar doğrultusunda program değişimiyle eğitim hayatına alternatif ölçme ve değerlendirme yöntem ve teknikleri girmiştir. Sözelimi proje, yeni öğretim programının ölçme ve değerlendirme çeşitlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Proje, önceden belirlenmiş bir süre içerisinde, bir konuda derinlemesine araştırma yapılmasını gerektiren, uygulaması sonucunda çeşitli ürünlerin elde edildiği bir çalışmadır. Proje bireysel olabileceği gibi, birden çok öğrencinin birlikte yapacakları bir çalışma da olabilir. Öğrencilerin bir konuyu kendi başlarına inceleyip sonuçlarını rapor etmesi, bir problemi kendi başına çözmesi, bir araç geliştirmesi gibi üst düzey beceriler gerektirmektedir. Bu becerilerin geliştirilmesi ve yoklanması çoğu zaman ders saatleri içinde olanaklı olamaz. Çünkü öğrencinin sınıf dışında çalışması ve okul dışındaki kaynaklardan yararlanması gerekir. Projeler bu tür çalışmalar için elverişlidir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2001, 78-79).

Öğrenci ürün dosyası (portfolyo), öğrencilerin bir ya da birkaç derste/alandaki çalışmalarını, harcadığı çabayı, geçirdiği gelişim evrelerini gösteren başarılarının koleksiyonudur (Gagnon ve Collay, 2005; Korkmaz ve Kaptan, 2005; Ataman, 2007). Öğrencinin gelişimini velisinin ve öğretmenlerinin izleyebilmesine olanak sağlamaktadır. Sınıf içi etkinliklerin bir araya getirilip, yansıtılmasıyla oluşan portfolyo, aynı zamanda hem öğretmen hem de öğrenci için bir değerlendirme yöntemidir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2004b; Erkan ve Gömleksiz, 2008).

1998 programında (ve önceki programlarda) kullanılmakta olan ölçme ve değerlendirme yöntem ve tekniklerinde öğrenci değerlendirme sürecinin belirlenmesine katılamamaktadır. 2004 öğretim programındaki ölçme araçlarından biri olan portfolyolarda ise öğrenci, dosyasının içeriğini kendisi belirlemekte, öğretmen ve öğrenci süreci birlikte yapılandırmaktadır. Geleneksel ölçme ve değerlendirme yöntemlerinde, genellikle öğretimin sonunda değerlendirme yapılması nedeniyle yanlış öğrenmelerin düzeltilemediği durumlar da olabilmekteydi. Oysa süreç değerlendirmede geri bildirim ile hatalar anında düzeltilebilmektedir (Berberoğlu, 2006; Ocak, 2006). Pek çok ölçüm, öğrencilerin başarılarından çok hatalarına odaklanır. Kâğıt kalem testleri, 'Hangi öğrenci daha çok biliyor?' sorusu ile ilgilenirken portfolyo değerlendirme, 'Bu öğrenci ne biliyor' sorusuyla ilgilenir (Korkmaz ve Kaptan, 2003, 25). Bir portfolyoda öğrenciler en iyi çalışmalarından örnekler vermeye yönlendirildiklerinden, portfolyo öğrencinin ne bilmediğini değil, ne bildiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ürünleri arasından seçimi kendilerinin yapması bir anlamda öz değerlendirme ve öz eleştiri yapmalarına olanak sağlar. Bu yüzden öğrenciler de portfolyo hazırlamayı sınav olmaktan daha çok severler. Portfolyonun öğrenmeye yapıcı ve pozitif bir etkisi vardır. Öğrenciler başarılı olma, bir ürün ortaya koyabilme duygusunu tadarlar ve kendilerine güvenleri gelişir (Bekiroğlu, 2004; Öğretmen Akademisi Vakfı, 2009).

Belli bir konuda bireyin kendi kendisini değerlendirmesine öz değerlendirme, bir arkadaşını değerlendirmesine akran değerlendirme denir. Öz değerlendirme ve akran değerlendirme, bireyin kendi yeteneklerini kendilerinin keşfetmelerine yardımcı bir yaklaşımdır.

Bunlar, öğrencilerin okulda yaptıkları çalışmalarını, nasıl düşündüğü ve nasıl yaptığını değerlendirmelerini gerektirir. Öğrencilerin kendi güçlü ve zayıf yönlerini tanımalarına yardım eder. Performansının düzeyi hakkında karar vermek için kişisel ya da kişiler arası ölçüt koymada öğrencilere fırsatlar sunar (Kabapınar, 2007a). Öğrencinin motivasyonunun yükselmesine yol açar. Başlangıçta öğrencilerin deneyimsizliği nedeniyle yanlılığa neden olabilir. Yine de öğrenciler deneyim kazandıkça aldıkları kararlar daha doğru olacaktır.

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere ölçme ve değerlendirmenin niteliği ile kullanılan yöntem ve tekniklerde önemli ölçüde değişiklikler yaşanmıştır. Böylesi büyük değişimlerin ardından önemle incelenmesi gereken sorunsallardan biri de, öğretmenlerin bu değişimler hakkında neler düşündükleri ve bu değişimlere ne derece uyum sağlayabildikleridir. Bu gereksinime paralel olarak bu araştırmada, yeni ölçme ve değerlendirme yöntem ve tekniklerinin Sosyal Bilgiler derslerinde kullanımı ile ortaya çıkan değişimin niteliği ile uygulamada yaşanan sıkıntıların irdelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

Araştırma Sorusu 1) Öğretmenlerin, 2004 programı yürürlüğe girdikten sonra kullanılmaya başlanan ölçme ve değerlendirme yöntem ve tekniklerinin olumlu görülen taraflarına ilişkin görüşleri nelerdir?

Araştırma Sorusu 2) Öğretmenlerin, 2004 programı yürürlüğe girdikten sonra kullanılmaya başlanan ölçme ve değerlendirme yöntem ve teknikleri ile ilgili yaşadıkları sıkıntılara ilişkin görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Açık uçlu sorulardan oluşan anket ile öğretmenlerle yapılan görüşme, araştırmanın veri toplama araçlarını oluşturmaktadır. Ankette kapalı uçlu sorular (13 ayrı ölçme ve değerlendirme yöntemini kullanma ve kullanmama gerekçelerini irdeleyen) bulunsada, sayfa sınırlaması nedeni ile bu çalışmada ankette yer alan iki açık uçlu sorunun analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Anketteki açık uçlu sorular ile ayrıntılı bilgi edilmiş olsa da, anketteki bazı düşünce ve bakış açılarının ardındaki anlamları çözümleme noktasında çalışma grubundan gönüllü olan bazı öğretmenlerle görüşme de yapılmıştır. Görüşme, yarı yapılandırılmış olarak hazırlanmıştır. Görüşmelerde öğretmenlerden alınan izin doğrultusunda ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Görüşme formu, altı sorudan oluşmaktadır. Bu sorular öğretmenlerin 1998 ve 2004 öğretim programlarında kullandıkları ölçme ve değerlendirme yöntem ve teknikleri hakkındaki bilgi, deneyim ve uygulamalarına yönelik görüşlerini almak; bu alanda yaşadıkları sıkıntıları ve olumlu gördükleri boyutları saptamak için hazırlanmıştır.

Ankette yer alan sorular araştırmacılar tarafından hazırlandıktan sonra, anket taslağı, kapsam geçerliliğini test etmek amacıyla 5 alan uzmanı tarafından incelenmiştir. Alınan görüşler doğrultusunda anket formu gerek içerik gerekse biçimsel açıdan yeniden düzenlenmiştir.

Araştırmanın açık uçlu ankete katılan çalışma grubunu, İstanbul ili Anadolu yakasındaki Kartal, Kadıköy ve Sultanbeyli ilçelerinde görev yapmakta olan 129 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Kolay ulaşılabilir örnekleme çeşidi ilkelerine göre ulaşılan bu çalışma grubundaki öğretmenlerin 78'ini kadın 51'ini ise erkek öğretmenler oluşturmuştur. Bu gruptan gönüllülük esas alınarak belirlenen 28 (17 kadın ve 11 erkek) öğretmenle görüşme yapılmıştır. Bu öğretmenler, Sosyal Bilgiler derslerinin yer aldığı 4. ve 5. sınıfları okutmaktadırlar. Araştırmaya temel olarak Sosyal Bilgiler dersinin seçilmesinin nedeni, yeni ölçme ve değerlendirme yöntem ve tekniklerinin tamamına yakınının bu derste etkin olarak kullanılabilmesidir. Araştırma 2007 yılı içerisinde gerçekleştirilmiştir.

Ses kayıtlarının çözümlenmesiyle elde edilen veriler ile anket formundaki açık uçlu sorulardan elde edilen veriler, nitel araştırmalarda kullanılan veri çözümleme yöntemlerinden İçerik Analizi uygulanarak verilen cevaplar kodlanmıştır (Yıldırım, Şimşek, 2004, 174). Kodlama yapıldıktan sonra veriler sınıflanmış ve kullanılan ortak ifadeler tespit edilerek madde haline getirilmiştir. Analizler yapılırken bazı öğretmenlerin sorulara birden çok yanıt verdiği görülmüştür. Bu nedenle sınıflandırmalar, verilen tüm yanıtlar dikkate alınarak yapılmıştır. Bunun ardından söz konusu sınıflandırma sistemi kullanılarak açık uçlu sorulara verilen yanıtlar bir kez de ikinci bir araştırmacı ("inter-coder" ya da "inter-rater reliability) tarafından kodlanmış ve iki kodlama arasındaki tutarlılık 0.86 olarak bulunmuştur. Tutarlılığın yüksek oluşu nitel

analizlerin iç güvenilirliği olarak kabul edilmiştir. Görüşme kâğıtları ve anket formları hazırlanan bu kodlamaya göre tekrar değerlendirilerek öğretmenlerin kullandıkları ifadeler tablodaki ifadelerle eşleştirilmiştir. Böylelikle verilen cevapların frekansları kaydedilerek veriler nicel forma dönüştürülmüştür. Elde edilen bu bulgular ile araştırmanın diğer bulguları karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Böylece çeşitli ve farklılaşan yöntemlerle toplanan verilerden elde edilen bulgular arasındaki tutarlılık incelenmiştir. Ayrıca araştırmanın iç güvenilirliğini önemli ölçüde yükselteceği önerildiğinden (LeCompte ve Goetz, 1982, Silverman, 1993) araştırmanın sonuçları rapor edilirken doğrudan görüşme alıntılarına ve ankette yer alan açık uçlu sorulara verilen cevaplardan el yazısı kesitlerine de yer verilmiştir. Bu veriler sunulurken kullanılan ÖA ‘Öğretmen Anketi’, ÖG ise ‘Öğretmen Görüşmesi’ anlamına gelmekte olup, yanlarında sunulan rakamlar ise öğretmenlere kodlama sürecinde verilen numarayı göstermektedir.

BULGULAR

Araştırma Sorusu 1: 2004 programı yürürlüğe girdikten sonra kullanılmaya başlanan ölçme ve değerlendirme yöntem ve tekniklerinin olumlu görülen taraflarına ilişkin görüşleri nelerdir?

Bu soruya ilişkin açık uçlu anket ile görüşmeden elde edilen veriler analiz edilmiş ve sonuçları aşağıda Tablo 1 ve Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 1. Yeni ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin öğretmenlere getirdiği avantajlar (n=129)

ÖĞRETMENLERE GETİRDİĞİ AVANTAJLAR	f
ÖĞRETMEN AÇISINDAN	
Öğretmen tarafından öğrenci her yönüyle değerlendirilmekte	57
Farklı zekâ türlerindeki öğrencilere hitap edilebilmekte	10
Sadece sonuç değil süreç de değerlendirilmekte	6
Öğretmenlere sistemli/planlı çalışma olanağı sağlamakta	3
Değerlendirme daha kolay olmakta	3
Değerlendirmelerin kayıt olarak saklanabilmesi kolaylaşmakta	1
Toplam	80
ÖĞRENCİ AÇISINDAN	
Derse olan ilgi ve başarılarını artırmakta	23
Öğrenciler yaparak yaşayarak öğrenmekte	17
Daha fazla araştırmaya yönelmekte	16
Öğrenciler de değerlendirme sürecine katılmakta	4
Öğrenci aileden destek alabilmekte	2
Öğrenciler sosyal yönden de gelişmekte	2
Öğrencilerin sorumluluk bilinci artmakta	2
İsteksiz öğrencileri zorlayan etmenler olmakta	2
Toplam	68
GENEL TOPLAM	148

Tablo 2. Yeni ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin olumlu görülen tarafları (n= 28)

OLUMLU TARAFLARI	f
ÖĞRETMEN AÇISINDAN	
Öğretmen tarafından öğrenci her yönüyle değerlendirilmekte	7
Farklı zeka türlerindeki öğrencilere hitap edilebilmekte	2
Sadece sonuç değil süreç de değerlendirilmekte	2
Öğrenciyi değerlendirme daha objektif bir hal almakta	2
Değerlendirme daha kolay olmakta	2
Toplam	15
ÖĞRENCİ AÇISINDAN	
Öğrenciler sosyal yönden de gelişmekte	9
Daha fazla araştırmaya yönelmekte	9
Derse olan ilgi ve başarıları artmakta	8
Konular azaldığı için seviyeye daha uygun olmakta	4
Öğrenci aileden destek alabilmekte	3
Öğrenciler de değerlendirme sürecine katılmakta	2
Toplam	35
GENEL TOPLAM	50

Tablo 1 ve 2’den de görüleceği üzere, yanıtların analizi sonucunda öğretmenlerin ortaya çıkan olumlu yanları “öğretmenler açısından” ve “öğrenciler açısından” değerlendirdikleri görülmüştür. Öğretmenlerin, “öğrenci açısından” dile getirdiği boyutlar her ne kadar öğrencileri ilgilendirir gibi görünse de, sonuçta ortaya çıkan olumlu atmosferin öğretmenlerin kendi mesleki doyumlarını da etkilediği anlaşılmaktadır. Bu nedenle tablolar “Öğretmen Açısından Olumlu Boyutlar” ve “Öğrenciler Açısından Olumlu Boyutlar” alt başlıkları altında incelenmiştir.

Öğretmen Açısından Olumlu Boyutlar

Tablo 1 ve Tablo 2’ye bir bütün olarak bakıldığında öğretmenlerin ankette yer alan açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlar ile görüşmede ifade ettikleri arasında büyük benzerlikler olduğu görülmektedir. Tıpkı görüşmede olduğu gibi, açık uçlu soruya verilen yanıtta da yeni ölçme ve değerlendirme yöntem ve tekniklerinin öğretmenler için getirdiği en önemli olumlu yön “*öğrencinin her yönüyle değerlendirilmesi*” olmuştur. Anketteki açık uçlu soruya yanıt veren 129 öğretmenden 57’si bu boyutu en önemli etken olarak değerlendirmiştir. Görüşme yapılan 7 öğretmen de bu noktaya dikkat çekmiştir. Gerçekten de yeni ölçme değerlendirme sisteminin en temel özelliği öğrencilerin salt yazılı, sözlü ya da test sınavı ile öğrenme sürecinin sonunda sınanması değildir. Görüşme yapılan öğretmenlerden ÖG19 bu durumu şöyle değerlendirmiştir.

ÖG19. Eskiden dinleme, görsel okuma, yazma değerlendirmeye girmiyordu. Sadece yazılı ve sözlü vardı. Şimdi her yönüyle değerlendiriyoruz. Sosyal bilgilerde resim çiziyorlar, drama yapıyorlar, konuyla ilgili kompozisyon yazıyorlar. Şimdi her yönüyle değerlendirebiliyoruz öğrencileri. Bu çok güzel.

Bu anlamda öğrenci, kendisi, akranları ve öğretmen tarafından araştırma, raporunu yazma, projesini oluşturma, hazırladığı maketini yapma ya da şarkısını oluşturma ve bunları sergileme süreci dahil olmak üzere tüm çalışma basamakları göz önünde bulundurularak değerlendirilmektedir. Bu anlamda yeni ölçme değerlendirme süreci, öğrenme felsefesi ile tutarlı olarak, ‘öğrencideki ışığı çok yönlü olarak keşfetme işlevi’ görmektedir denilebilir. Görüşme yapılan öğretmenlerden ÖG2 oluşan değişimi aşağıdaki sözlerle değerlendirmektedir.

ÖG2. Eskiden sadece yazılı ve sözlü sınavlarla değerlendiriyordum. Şimdi ise ders içi performans, proje yöntemlerini kullanıyorum. Bunlar çocuğu daha

objektif değerlendirmemizi, çocuğa fırsatlar vermemizi sağlıyor. Becerisini ortaya koyması için fırsat tanıyor.

Ölçme ve değerlendirme yöntemlerindeki çeşitliliğe işaret eden öğretmen, salt yazılı ve sözlü sınavlarla yapılan değerlendirmenin sınırlılığına dikkat çekmektedir. Yeni ölçme ve değerlendirme yöntemlerindeki çeşitliliğin ise, çocuğa becerilerini sergileme noktasında fırsatlar verdiğine ifade ederek, bunun da daha objektif bir değerlendirmeyi olanaklı kıldığını altını çizmektedir. ÖG2'nin yeni ölçme ve değerlendirme yöntemlerini "daha objektif" olarak değerlendirmesinin nedeninin bu yöntemlerin, öğrencinin farklı becerilerini tüm boyutları ile süreç içerisinde değerlendirilmesine bağladığı görülmektedir. Öğretmen bu durumun da öğrenci başarısını daha bütüncül ortaya koyduğunu ifade etmektedir.

Yine bu ifadelere paralel olarak yeni ölçme ve değerlendirme yöntem ve teknikleri ile "farklı zekâ türlerindeki öğrencilere hitap edilebilmesi" açık uçlu soruya yanıt veren öğretmenlerden 10'unun önemsendiği bir başka boyuttur. Görüşme yapılan 2 öğretmen de aynı konuyu sözlü olarak dile getirmiştir. Açık uçlu soruyu yanıtlayan öğretmenlerden biri aşağıdaki açıklamayı yapmıştır.

ÖA65

2004 ilköğretim programında ölçme değerlendirme öğrenci yi çoklu zeka kuramına uygun olarak değerlendiriliyor. Çocukların çeşitli zeka yapılarının aldıkları fikrinin kabülüne uygun olarak ölçme - değerlendirilmede de çeşitli yöntemlerin kullanılmasını öğtim bilimine uygun olmuştur. Daha kapsamlı daha ayrıntılı ve daha objektif değerlendirmeler yapıldığını düşünüyorum.

Öğretmenin de ifade ettiği üzere, 2004 yılı İlköğretim Programları ile birlikte çoklu zekâ öğrencilerdeki beceri alanlarının belirlenmesi ve geliştirilmesinde oldukça önem kazanan bir anlayış olmuştur (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005). Nitekim öğretmen, çoklu zekânın önem kazanmasıyla birlikte "daha kapsamlı, daha ayrıntılı" ve öğrencinin farklı yeteneklerini değerlendirebilme noktasında "daha objektif" değerlendirmelerin yapıldığını ifade etmektedir. Bu anlamda görüşünü ifade eden öğretmen, değişen öğrenme anlayışının daha farklı bir ölçme ve değerlendirme sistematiğini gerektirdiği bağlantısını nitelikli bir şekilde kurmuştur.

Anketteki açık uçlu sorudaki 6 öğretmen ile görüşmedeki 2 öğretmenin ifade ettikleri bir başka boyut da yeni ölçme ve değerlendirme yöntem ve teknikleri ile salt "sonucun değil sürecin de değerlendirilmesini" önemsediklerini ifade etmişlerdir. Gerçekten de yeni ölçme değerlendirme sisteminin felsefesinin en temel özelliği öğrencilerin salt yazılı ya da test sınavı ile öğrenme sürecinin sonunda sınanması değildir. Öğrencinin süreç içerisindeki performansı, katılımı ve ortaya koyduğu ürün bir bütün olarak değerlendirilmektedir.

Bunlardan başka öğretmenler, yeni sistemdeki ölçme ve değerlendirme yöntem ve tekniklerinin "öğretmenlere daha sistemli/planlı çalışma olanağı sağladığı", "değerlendirmelerin daha kolay olduğu", "değerlendirmeleri kayıt altına almanın kolaylaştığı" ve "öğrencileri değerlendirmenin daha objektif bir hal aldığı" noktasında görüşler dile getirmişlerdir.

Öğrenci Açısından Olumlu Boyutlar

Değişimin getirdiklerine öğrenci boyutlu olarak bakan öğretmenlerin açık uçlu anket sorusunda ilk dile getirdikleri boyut öğrencilerin "derse olan ilgi ve dolayısıyla da başarılarının artmış olması"dır. Anketteki açık uçlu soruyu yanıtlayan 23 öğretmen ile görüşmeye katılan 8 öğretmen derse olan ilgi ve başarı boyutunun altını çizmiştir. Belki de bunun nedeni açık uçlu

soruda 17 öğretmen tarafından dile getirilen “öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmeleri” olmuş olsa gerektir. Eskiden farklı olarak öğrencilerin kendi öğrenmelerinde daha etkin sorumluluklar alması, problemlerin çözüm sürecine katılmaları, çeşitli ürünler ile performanslarını sergilemeleri derse olan ilgi ve başarının önemli değişim anahtarlarından.

Açık uçlu anketteki 16, görüşmedeki 9 öğretmenin vurguladığı diğer bir boyut da öğrencilerin “daha fazla araştırmaya yönelmeleri” olmuştur. Nitekim görüşme yapılan ÖG27 yeni sistemin öğrenci lehine olan boyutlarının altını çizerek araştırma boyutuna ve öğrencinin kendini ifade etmesine vurgu yapmaktadır.

ÖG27. *Bu sistemi daha iyi buluyorum. Değerlendirme teknikleri öğrenciden yana. Sadece test ve yazılılara bağlı kalınmıyor. Öğrencileri aktif hale getiriyor. Yeni sistemle ilgili öğrencileri de bilgilendirdiğimiz için not alacaklarını bildiklerinden daha ciddiye alıyorlar. Daha çok araştırıyorlar. Derse daha hazır geliyorlar. Ayrıca kendilerini ifade etmeleri geliştiriyor.*

Araştırma faaliyetinin artması, yaparak yaşayarak ve kendilerini ifade ederek öğrenmenin gerçekleşmesi belki de derse olan ilgi ile başarının artmasına neden olan diğer faktörler arasındadır. Burada adeta zincirleme bir ilişki var gibi görünmektedir. Yukarıda ifade edilen boyutlardan pek çoğuna değinen öğretmenler ÖA41 ve ÖA59 açık uçlu soruyu yanıtlarken şunları ifade etmiştir;

ÖA41

Öğrencinin çok yönlü tonunp çok yönlü değerlendirmesine olanak sağlaması.
Öğrencinin bireysel gelişimini görme fırsatı vermesi.
Araştırma ve proje çalışmaları yoluyla araştıran, sorgulayan, sonuçlar çıkar-
can ve üreten bireyler yetiştirme imkânı vermesi.
Velilerinde eğitim öğretim faaliyetlerine katılmalarına olanak vermesi.

ÖA59

1. Öğretmenler sızada öğrenciyi aktif duruma getirmesi.
2. Öğrencilerin yaratıcı potansiyelini ortaya çıkarması.
3. Her öğrenciyi keşfedecek mutlaka bir yönün olması.
4. Uygulama alanının olması.
5. Öğrenci merkezi ve kendini ifade etmekte başarı sağla-
ma ortamı yüksek.

Görüldüğü üzere öğretmen, öğrencinin bireysel olarak çok yönlü gelişimini değerlendirmeye ortam hazırlaması, araştıran ve sorgulayan bireyler yetiştirmeye imkân vermesi noktalarının altını çizmiştir. Nitekim kendisi ile görüşme yapılan ÖG12’de şunları ifade etmektedir.

ÖG12. *Çok yeterli bir sistem. Sadece yazılı ve sözlüyle değil çocuğu her şeyiyle değerlendirmemiz isteniyor. Çocuk kendini mutlaka bir yerden gösteriyor. En gösteremeyen çocuk bile katılımcı oldu. Yaratıcılığı teşvik ediyor. Matematik dersi bile eğlenceli oldu. O yüzden bu sistemde değerlendirme daha kolay bence.*

Görüldüğü gibi öğretmenler, farklı zekâ türlerine ilişkin öğrenme ortamlarının ve buna paralel ölçme ve değerlendirme yöntem ve tekniklerinin öğrenci üzerine etkisinden söz etmektedir. Öğretmenlere göre, yeni sistem “çocuğun kendini mutlaka bir yerden göstermesine”, “her öğrenciyi keşfedecek mutlaka bir yönün olması” noktasında vesile

olmaktadır. Hatta “en gösteremeyen çocuğun bile katılımcı” olduğunu vurgu yaptıktan sonra da “yaratıcı”, “aktif” ve “eğlenceli” bir öğrenme ortamına işaret etmektedir.

Öğretmenlerle yapılan görüşmede dikkat çekilen noktalardan biri de yeni ölçme ve değerlendirme sisteminin öğrencilerin “sosyal yönden gelişmesine katkı koyması”dır. Bu boyut görüşme yapılan 9, açık uçlu soruyu yanıtlayan 2 öğretmen tarafından da dile getirilmiştir. Gerçekten de öğrenciler yeni sosyal bilgiler öğretim programı ile sözlü tarih, yerel tarih, aile tarihi gibi projelerle grup çalışmasını ve birlikte başarıma duygusunu yaşamaktadırlar. Ödevin verilme aşamasından sunum aşamasına dek olan basamaklarda internet, ilgili kişilerle görüşme (mülakat) yapma, birinci ve ikinci elden kaynakları toplama gibi araştırma basamaklarını gerçekleştirirken birbirleriyle çalışmaktadırlar. Yine bu veri toplama sürecinde salt dersin akademik amaçlarını gerçekleştirmekle kalmamakta, akranlarıyla, aile büyükleriyle, mahalledeki esnafla ya da muhtarla da iletişim kurmaktadırlar. Araştırmanın sonunda da arkadaşlarına, öğretmenlerine ve hatta ailelerine yaptıkları sunumlarla da farklı boyutlarda sosyalleşme ve başarıma duygusunu yaşayabilmektedirler (Kabapınar, 2007a).

Yeni ölçme ve değerlendirme yöntem ve tekniklerinin öğretmenler için olumlu olarak değerlendirilen yanlarından bir diğeri de “öğrencilerin de değerlendirme sürecine katılması” olmuştur. Anketteki açık uçlu soruya verilen yanıtlarda 4, görüşmede de 2 öğretmen bu noktaya vurgu yapmıştır. Nitekim 2004 yılı ilköğretim programı ile birlikte öğrenciler öz değerlendirme, akran değerlendirme ve grup değerlendirme formları aracılığıyla kendilerini, arkadaşlarını ve çalışma gruplarını değerlendirme olanağı bulabilmektedirler. Böylelikle kendilerinin, arkadaşlarının ya da gruplarının ortaya koyduğu ürünlerin güçlü yanlarının ve geliştirilmesi gereken yanlarının neler olduğunu ölçebilme ve değerlendirme olanakları olabilmektedir. Bu boyut yeni ölçme ve değerlendirme sisteminin en önemli yanlarından biri olarak kendini göstermektedir.

Gerek açık uçlu ankette gerekse görüşmede ifade edilen önemli noktalardan biri de öğrencilerin araştırma, verisini toplama ve ürününü oluşturma sürecinde “ailelerinden destek alabilmeleri” boyutudur. Görüşmede 3, açık uçlu ankette ise 2 öğretmen bu boyutun altını çizmişlerdir. Aşağıda Ö1 öğretmen-veli-öğrenci üçlüsünün ilişkisini şu şekilde açıklamaktadır.

Ö1. Müfredat daha esnek hale geldiği için verdiğimiz proje, araştırma ödevlerini yani çocuğun kendi kendisini eğiteceği metotları şimdi daha sıklıkla kullanıyoruz. Ailelerinden de yardım alarak bu tür metotları daha sıklıkla ve rahat bir şekilde kullanabiliyoruz.

Görüldüğü üzere öğretmen, proje ve araştırma ödevleri noktasında özellikle veli katkısının süreci kolaylaştırdığını ifade etmektedir. Nitekim yapılandırmacı sistemin öngördüğü öğrenme ortamı içerisinde öğrenci ile velinin birlikte yürütmesi gereken (aile tarihi, sözlü tarih etkinliklerinde olduğu gibi) proje çalışmaları ve araştırma ödevleri de vardır. Benzer şekilde veliler, öğrenci ürün dosyalarını (portfolyo) inceleyerek kendi çocuklarının gelişimini izleme olanağına da sahip olabilmektedirler. Bu anlamda öğretmen-öğrenci-velinin etkin işbirliği yeni sistemde önemsenen bir boyut olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bunlardan başka “derste ki konuların azalmasının öğrenci seviyesi için olumlu olması”, “öğrencilerde sorumluluk bilincinin artmış olması”, “isteksiz öğrencileri zorlayan boyutları olması” yeni ölçme ve değerlendirme yöntem ve tekniklerinin öğrenci açısından olumlu diğer boyutları arasında gösterilmektedir.

Araştırma Sorusu 2: 2004 programı yürürlüğe girdikten sonra kullanılmaya başlanan ölçme ve değerlendirme yöntem ve teknikleri ile ilgili yaşadıkları sıkıntılara ilişkin görüşleri nelerdir?

Bu sorunun yanıtlanması için anketteki açık uçlu soruya yanıt veren 129 öğretmenin cevapları ile 28 öğretmenle yapılan görüşmelerden elde edilen veriler analiz edilmiştir. Öğretmenlere 2004 programı yürürlüğe girdikten sonra kullanılmaya başlanan ölçme ve

değerlendirme yöntem ve tekniklerinin olumsuz gördükleri yanları sorulmuştur. Alınan cevaplar doğrultusunda aşağıdaki Tablo 3 ve Tablo 4 oluşturulmuştur.

Tablo 3. Yeni ölçme ve değerlendirme yöntem ve teknikleriyle ilgili yaşanan sıkıntılar (n=129)

YAŞANAN SIKINTILAR	f
ÖĞRETMEN AÇISINDAN	
Sınıf mevcutları fazla	68
Zaman yetersiz	46
Fiziksel koşullar yetersiz	30
Bazı öğretmenler uygulamakta zorlanıyor	19
Hizmet içi eğitimler yetersiz	15
Sınıfta disiplin sorunları oluştu	4
Proje ve araştırma konusu bulmakta sıkıntıya düşüyor	3
Toplam	185
ÖĞRENCİ AÇISINDAN	
Form doldurmak çocukları yoruyor ve yapılanlar kâğıtta kalıyor	47
Öğrencilerin maddi durumları yetersiz	19
Yeni sisteme birinci sınıflardan başlanıp aşama aşama uygulanmalıydı	4
Kitaplardaki bilgiler yüzeysel/az	3
Kitaplardaki konular çok fazla	3
Bu sistem öğrencileri tembelliğe itti	2
Toplam	78
GENEL TOPLAM	263

Tablo 4. Yeni ölçme ve değerlendirme yöntem ve teknikleriyle ilgili yaşanan sıkıntılar (n=28)

OLUMSUZ TARAFLARI	f
ÖĞRETMEN AÇISINDAN	
Sınıf mevcutları fazla	7
Zaman yetersiz	7
Bazı öğretmenler uygulamakta zorlanıyor	6
Öğrencilerin başarılarında değişme olmadı	3
Fiziksel koşullar yetersiz	3
Hizmet içi eğitimler yetersiz	2
Proje ve araştırma konusu bulmakta sıkıntıya düşüyor	1
Toplam	29
ÖĞRENCİ AÇISINDAN	
Öğrencilerin maddi durumları yetersiz	7
Form doldurmak çocukları yoruyor ve yapılanlar kâğıtta kalıyor	5
Yeni sisteme birinci sınıflardan başlanıp aşama aşama uygulanmalıydı	4
Kitaplardaki bilgiler yüzeysel/az	4
Öğrenciler çalışma kitabına gömülüp pasifleşti	1
Yazılı anlatım becerileri zayıfladı	1
Sınav sistemi (SBS gibi) ile öğretim sistemi uyuşmuyor	1
Grup çalışmalarında birbirlerinin evlerine gidemiyorlar	1
Toplam	24
GENEL TOPLAM	53

Tablo 3 ve 4'den de görüleceği gibi, öğretmenler yeni ölçme ve değerlendirme yöntem ve teknikleri ile ilgili sıkıntılarını hem kendileri hem de öğrenciler açısından değerlendirmişlerdir.

Öğretmenlerin Yaşadıkları Sıkıntılar

Tablo 3 ve 4 incelendiğinde hem açık uçlu anketteki hem de görüşmedeki yanıtlarda benzerlikler vardır. Kendileri açısından oluşan olumsuzlukları değerlendiren öğretmenlerin en çok üzerinde durdukları konular, yeni ölçme ve değerlendirme yöntem ve tekniklerinin uygulanması için "sınıf mevcutlarının fazlalığı", "zamanın yetersiz oluşu" ile böylesi ölçme ve değerlendirmeleri yapabilmek için "fiziksel koşulların yetersizliği"ni ifade etmişlerdir. Anketteki açık uçlu soruya yanıt veren 129 öğretmenden 68'i sınıf mevcutlarının fazlalığını işaret ederken, 46 öğretmen de yeni ölçme ve değerlendirme yöntem ve tekniklerini uygulayabilmek için zamanın yetersizliğini bir sorun olarak dile getirmiştir. Tablo 4'te de görüleceği üzere yapılan görüşmelerde de benzer sorunlara vurgu hemen hemen aynı sıra ile öğretmen tarafından dile getirilmiştir. Nitekim 7'şer öğretmen sınıf mevcutlarının fazlalığına ve zamanın yetersizliğine vurgu yapmışlardır. Aşağıda, anketteki açık uçlu soruya yanıt veren ÖA18, ÖA28 ve ÖA54 sınıfların kalabalık olması ve ölçme ve değerlendirme etkinliklerinin çok zaman alması noktasında düşüncelerini ifade etmişlerdir.

ÖA18

Sınıfların kalabalık olması nedeni ile "değerlendirme formları" çeşitli başlıklar adı altında uygulanarak çok zaman aldığından oldukça zor oluyor. Bir de bu formları sanki birilerine bir şeyler göstermek olarak görüyorum. Zaten sınıftaki öğrenciler en iyi ders yan öğretmeninin kendisidir, bir de bunları forma doldurmanın baş yere zaman geçirmek diye düşünüyorum.

ÖA28

Sınıflar kalabalık olduğundan bir çok ölçme ve değerlendirme testleri yapılamıyor. Yapılsa bile çok zaman alıyor. Bir yığın kağıt işi vs. kontrol edilmeyen ve yapılmayan bir uygulama formları...

ÖA54

1- Sınıflar kalabalık olduğundan dolayı yeterli kadar ölçme değerlendirilmeye fırsat verilememesi.
2- Ölçme - değerlendirme tekniklerinin uygulanması için zamanın yetersiz olması.
3- Birgünlük indirildiği için yeterli zaman sınıf ortamında bulunamama.

Görüldüğü gibi öğretmenler sınıflarının kalabalık olması ve zamanın yetmemesi nedeni ile ölçme ve değerlendirme yöntem ve tekniklerini uygulamakta güçlük çektiklerini, uygulansa bile kontrolünü yapamadıklarını samimiyetle ifade etmişlerdir. Sınıfların kalabalık olması, zaman yetersizliği nedeni ile gerekenlerin yapılamamasının yanı sıra yapılanları gereksiz bir kırtasiye olarak gören bir tepkisellik de bu örneklerde kendini gösterir gibidir. Bu çerçevedeki sorunların çözümü için ÖG8 şöyle bir öneride bulunmaktadır.

ÖG8. Eskiden toplu değerlendirme yapıyorduk. Şimdi daha bireysel. Grup çalışmalarına da imkân tanıyor yeni teknikler. Daha fazla uğraşı istiyor. Çocukları farklı farklı değerlendireceksin. Onları bir de sınıf içinde

kıyaslayacaksınız. Öğrenciden daha fazla ürün aldığımız için onları değerlendirmek daha da zor oluyor. Keşke okullarda ayrı bir ölçme değerlendirme birimi kurulsa, öğretmen uygulasa, bu birim değerlendirse.

Görüldüğü gibi ÖG8, ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin nicel sıklığı ile sınıf mevcutlarının kalabalıklığı ile birleşen yoğunluğa çözüm amaçlı olarak devlet okullarında da -tıpkı pek çok özel okulda olduğu gibi- ölçme ve değerlendirme birimlerinin kurulmasını dilemektedir. Bu iki gerekçeden başka ankette en çok dile getirilen bir diğer problem de okulların yeni ölçme ve değerlendirme yöntem ve tekniklerini uygulama noktasındaki “fiziksel koşullardaki yetersizlik” olmuştur. Ankete yanıt veren 30, görüşmeye katılan 3 öğretmen tarafından bu sorunun altı çizilmiştir. Sınıfta öğrenci ürün dosyaları (portfolyo) için ortam oluşturulması, proje ve performans ödevleri ile diğer öğrenci ürünlerinin konulabileceği/saklanabileceği yerlerin olmaması öğretmenler tarafından dile getirilen fiziksel ortam sıkıntıları arasındadır. Bunlardan başka öğretmenler, öğrencilerin çantalarının kitaplar çoğaldığı için ağırlaştığını, kitapları okulda bırakma imkânının olmadığını ifade etmişlerdir.

Ankette 19, görüşmede 6 öğretmen tarafından ifade edilen “bazı meslektaşlarının yeni ölçme ve değerlendirme yöntem ve tekniklerini uygulamakta zorlandıkları” ifadesi önemlidir. Böylesi büyük bir değişimin tüm öğretmenler tarafından aynı oranda içselleştirilmesi çok da kolay olmayacaktır. Yılların alışkanlıkları üzerine böylesi radikal bir değişime ayak uydurmak bazı öğretmenler için zor olsa gerektir. Nitekim ankette 15, görüşmede 2 öğretmen tarafından dile getirilen “hizmet içi eğitimlerin yetersiz olduğu” noktası da bu sorunun oluşmasındaki ve giderilememesindeki önemli etmenlerden biri olsa gerektir. Bunlardan başka anketteki açık uçlu soruyu yanıtlayan 4 öğretmen de yeni ölçme ve değerlendirme sistemi ile “sınıfta disiplin problemlerinin oluştuğunu” düşündüğü anlaşılmaktadır. Yapılandırmacı anlayış temelli bir sınıfta öğrencilerin akranları ile iletişim kurması, ürünlerini oluşturma sürecinde grupça etkileşime geçmeleri, sınıfta sürekli bir hareket, iletişim ve özgürlük ortamının oluşması söz konusudur. Disiplin sorunlarından özel bazı problemler kast edilmiyorsa, yapılandırmacı sınıflarda geleneksel sınıflardakilerden çok daha fazla hareket, enerji ve gürültünün olması gerçekten de söz konusudur. Bu enerjinin bazı öğretmenler tarafından disiplin problemi olarak görülmüş olması da söz konusu olabilmektedir.

Yine açık uçlu sorulara verilen yanıtlardan 3, görüşme yapılan 1 öğretmenin de “proje ve araştırma konusu bulmakta güçlük çektiği” anlaşılmaktadır. Eski sistem içerisinde verilen tek bir ev ödevi/dönem ödevi yerine, yeni sistem ile kişilerin ya da grupların özelliklerine göre değişen, ilgi alanları ile örtüşen ve öğrencilerin bir sosyal sorunu çözmelerini temel alan yaratıcı konuların bulunmasında bazı sorunlar yaşandığı anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin Yaşadıkları Sıkıntılar

2004 programı yürürlüğe girdikten sonra kullanılmaya başlanan ölçme ve değerlendirme yöntem ve teknikleri ile ilgili öğretmenlerin yaşadıkları sıkıntılardan öğrenciler boyutu ile ilgili ifade edilenler arasında açık uçlu anket sorusunda ilk sırayı 47 öğretmen tarafından dile getirilen “form doldurmanın öğrencileri yorduğu ve yapılanların kâğıtlarda kaldığı” eleştirisidir. Nitekim öğretmenlerle yapılan görüşmede de 5 öğretmen bu soruna parmak basmıştır.

ÖG16. *Sınıflar kalabalık olduğu için değerlendirmede sorun yaşıyoruz. Sağlıklı değerlendirme yapamıyoruz. Tekniklerin bir dezavantajı yok. Yine de şimdiki değerlendirme teknikleri yüzeysel. Çocuklar yoruluyor ve yapılanlar kâğıt üzerinde kalıyor bence.*

Her konunun ardından doldurulan ölçme ve değerlendirme formlarının öğrencileri yorduğu dile getirilmiştir. Öğretmenlerin doldurulan bu formları inceleme ve değerlendirme olanağı bulmakta sıkıntı çektikleri de doldurulan formların “kâğıtta kalması” eleştirisinden anlaşılmaktadır.

Hem açık uçlu anket sorusunda hem de görüşmede ikinci sırada dile getirilen ve öğrenciler ve aileleri ile ilintili olan diğer bir sorun da “*öğrencilerin maddi durumlarının yetersiz*” oluşudur. Ankette 19, görüşmede ise 7 öğretmen bu durumu ölçme ve değerlendirme sürecini olumsuz etkileyen etmenlerden biri olarak görmüştür. Yapılandırmacılık anlayışı merkezli öğrenme ortamları ve buna paralel ölçme ve değerlendirme süreçleri, öğrencilerin ve dolayısıyla velilerin kırtasiye masraflarını artırmıştır. Öğretmenler, öğrencilerin maddi durumlarının yetersizliğinin en çok proje ve araştırma ödevlerinde kendini gösterdiği, bilgisayar ve interneti olan öğrencilerin bir adım öne geçtiğini ifade etmişlerdir. Öte yandan yeni ölçme ve değerlendirme sistemi, evinde bilgisayar ve internet olmayan öğrencilerin, velileri ile birlikte sık sık internet kafelere gitmelerine ve oradan ödev çıktılarını almalarına neden olmuştur. Öğrencilerin gidebileceği kütüphane olmaması ya da olanlara öğrencilerin gidecek ekonomik durumunun olmaması, okuldan sonra çalışan öğrencilerin sıkıntılar yaşamaları da bu ölçüt boyutunda öğretmenlerin ifade ettikleri arasındadır. Özellikle ekonomik açıdan düşük gelirli ailelerin bulunduğu bölgelerdeki sınıf öğretmenlerinin bu noktada önemli sıkıntılar yaşadıkları anlaşılmaktadır.

Hem açık uçlu ankette hem de görüşmede 4’er öğretmenin dile getirdiği diğer bir konu da “*yeni sisteme birinci sınıflardan başlanıp aşama aşama uygulanması*” gerektiği şeklindeki bakış açılarıdır. Bu konuda görüşlerini dile getiren öğretmenler yeni sisteme özellikle ara sınıflardaki öğrencilerin uyum sağlamakta güçlük çektiklerini ifade etmişlerdir. ÖG21 bu konudaki düşüncelerini aşağıdaki alıntıda olduğu gibi dile getirmiştir.

ÖG21. Yeni müfredatı 4. sınıfta uygulamaya başladığımız için öğrenciler alışamadı. Bu yüzden fayda göremiyoruz. Ama birinci sınıftan itibaren yeni sistemle gelen öğrencilerde faydalı olacağını düşünüyorum. Altyapıyla gelmeli öğrenciler böyle ortadan başlanınca olmuyor.

Geçmiş yıllardaki alışkanlıklarının üzerine birden bire çok farklı bir ölçme ve değerlendirme sistemi geldiğinde öğrencilerin yeni durumu anlamakta ve uygulamakta güçlük çektikleri öğretmenler tarafından dile getirilmiştir. Bunun yerine yeni sisteme birinci sınıflardan başlanması ve onlarla birlikte yeni sistemin uygulanması gerektiği üzerinde durmuşlardır. Böylesi bir uygulamanın öğretmenlerin yeni sisteme uyumları açısından da daha iyi olabileceği hakkında görüşler ifade etmişlerdir.

Yeni sisteme sık sık getirilen eleştirilerden biri de yeni ders kitaplarında “*bilginin az olması*”dır. Bununla ilintili olarak açık uçlu ankette 3, görüşmede de 4 öğretmen görüş bildirmiştir. Yeni öğrenme anlayışı çerçevesinde eskiden olduğu gibi ders kitaplarında neden sonuç ilişkileri kurulmuş, değer yargıları sunulmuş bilgi öbeklerine yer verilmemekte (Kabapınar, 2007b); ilişkileri, sonuçları, değerlendirme ve değer yargılarını öğrencilerin belirlenmesi istenmektedir. Nitekim bu durum bazı öğretmenler tarafından eleştirilmekte, çocukların sınavlara hazırlanırken somut bilgi bulamamasından yakınmaktadır. Nitekim görüşme yapılan 1 öğretmen de, yeni sistemdeki ölçme ve değerlendirme yöntem ve teknikleri ile “*SBS gibi merkezi sınavların arasındaki tutarsızlıklara*” dikkat çekmiştir. Merkezi sınavlarda öğrencilerden istenen bilgi ile yeni sistemin örtüşmediği dile getirilen sıkıntılar arasındadır.

Tüm bunlardan başka gerek ankette gerekse görüşmede öğretmenlerin yeni ölçme ve değerlendirme sistemine yönelik getirdikleri eleştiriler/sorunlar arasında “*konuların fazla oluşu*”, “*sistemin öğrencileri tembelliğe itmesi*”, “*öğrencilerin çalışma kitabına gömülüp pasifleşmesi*”, “*öğrencilerin yazılı anlatım becerilerinin zayıflaması*” ve “*öğrencilerin grup çalışmalarında birbirlerinin evine gidememesi*” gösterilmiştir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

İlköğretim Programı 2005 yılında yürürlüğe girdikten sonra Sosyal Bilgiler derslerinde de kullanılmaya başlanan ölçme ve değerlendirme tekniklerinin öğretmenler için olumlu görülen taraflarının başında, öğrencinin her yönüyle değerlendirilmesi, yeni ölçme ve değerlendirme yöntem ve teknikleri ile farklı zekâ türlerindeki öğrencilerin gereksinimlerine hitap edilebilmesi ve sadece sonucun değil sürecin de değerlendirilmesi gelmektedir. Aslında bu üç sonuç birbirini tamamlayan/bütünleyen bir sonuçtur. Çalışma grubunda yer alan öğretmenler, yeni ölçme ve değerlendirme yöntem ve tekniklerinin öğrencilerin farklı boyutlardaki becerilerinin açığa çıkmasını sağladığını, bunun da dersin verimini yükselttiğini düşünmektedirler. Öğretmenler, yazılı ve sözlü sınavla simgelenen, salt sonuca vurgu yapan ölçme ve değerlendirme anlayışı yerine, öğrencilerin süreçteki emek, araştırma ve ürünlerini de değerlendiren yeni sistemin ölçme ve değerlendirme boyutunun altını çizmektedirler. Tüm bu bakış açıları 2004 yılı programında ifadesini bulan, “Bu yaklaşımla öğrenci, etkinlik merkezli, sosyal bilgiler açısından bilgi ve beceriyi dengeleyen, öğrencinin kendi yaşantılarını ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevreyle etkileşimine olanak sağlayan yeni bir anlayış yaşama geçirilmeye çalışılmaktadır” açıklamaları ile tutarlıdır. Yine “Sosyal Bilgiler programı, her öğrencinin birey olarak kendine özgü olduğunu kabul eder” denilmekte ve bunun sonucunda da “Periyodik olarak, öğrenci çalışma dosyalarına bakılarak öğrenme ve öğretme süreçlerinin akışı içerisinde değerlendirmeye olanak sağlar” şeklinde açıklama getirilmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2004b, 44-45).

Nitekim bu durum yeni ölçme ve değerlendirme yöntem ve tekniklerinin öğrenci boyutlu olumlu taraflarında kendini göstermiştir. Çünkü öğretmenler yeni ölçme ve değerlendirme sisteminin öğrencilerin derse olan ilgi ve başarısını artırdığını, öğrencinin yaparak yaşayarak sürecin içinde var olarak, araştırma sorumluluğunu üstlendiğini dile getirmektedirler. Nitekim Treagustal (2001, Aktaran: Titrek, 2005) da yapılan araştırmaların, öğretmenlerin, öğrencilerin öğrenme süreçlerini sürekli olarak değerlendirmesini dikkate alan değerlendirme yöntemlerini kullanmalarının, öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştırdığını gösterdiğini söylemektedir.

Araştırma sonuçlarına göre, öğretmenler yine böylesi bir öğrenme ile ölçme ve değerlendirme süreçlerinin öğrencilerin sosyalleşme ve sorumluluk bilincini geliştirdiğini belirtmektedirler. Ayrıca yeni programla, velinin/ailenin öğrenci öğrenmesindeki katkısının artmasının öğretmen-öğrenci-veli üçlüsü arasındaki ilişkiyi de olumlu etkilediğini vurgulamaktadırlar. Benzer bir sonuç 2004 yılı İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın veliler tarafından değerlendirildiği araştırmasında da görülmektedir (Hersan, 2008).

2004 programı yürürlüğe girdikten sonra kullanılmaya başlanan ölçme ve değerlendirme tekniklerinin uygulanması noktasında öğretmenlerin yaşadıkları sıkıntıların başında sınıf mevcutlarının fazla oluşu, zamanın yetersiz oluşu, sınıftaki fiziksel koşulların yetersiz oluşu ile hizmet içi eğitimlerin yetersiz oluşu ön plana çıkmaktadır. Öğretmenler, sınıfların kalabalık olmasının ölçme ve değerlendirme yöntemlerini sınıfta hakkıyla uygulamanın önündeki en önemli engel olduğunu dile getirmişlerdir. Bu nedenle genellikle sınıfta etkinlikleri yaptırduklarını ancak bunları değerlendirme noktasında sınıfların kalabalık olması ve programda konulara ayrılan zamanın yetersiz oluşu nedeniyle ölçme ve değerlendirmenin ilkelerini bütünüyle işe koşamadıklarını vurgulamışlardır. Yine bazı öğretmenler, etkinliğin/ürünün kontrolünün ancak öğrencinin yanındaki arkadaşının kontrol etmesi yoluyla yapabildiklerini belirtmişlerdir. Programdaki bazı konulara ve etkinliklere ayrılan zamanın çok gerçekçi olmaması nedeni ile ölçme ve değerlendirmeye yeteri kadar zaman ayrılamadığı da vurgulanmıştır. Fiziksel koşulların yetersizliği ile ilgili ise öğretmenler, proje ve performans ödevlerini koyacak yer bulamadıklarını, öğrencilerin çantalarının kitaplar (ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabı olmak üzere) çoğaldığı için ağırlaştığını, bu kitapları okulda bırakma imkânının olmadığını, teknoloji kullanımının okullarda malzeme eksikliği nedeniyle yapılamadığını ifade etmişlerdir. Hizmet içi eğitim noktasında ise öğretmenlerin en çok vurgu yaptıkları boyut, verilen hizmet içi eğitimin niteliğidir. Öğretmenler verilen hizmet içi eğitimlerini yeterince doyurucu bulmamakta ve genellikle uzman olmayan kişilerin verdiği eğitimi zaman kaybı

olarak gördüklerini dile getirmektedirler. Öğretmenlerin bu noktada temennisi verilecek hizmet içi eğitimlerin uzman akademisyenler tarafından verilmesidir.

Nitekim Ersoy (2006) da yaptığı araştırmada da, bu araştırmadaki sonuçlara paralel olarak, öğretmenler, gelişim dosyasının nesnel, performans ölçen gerekli bir değerlendirme tekniği olduğunu, bireysel ve mesleki gelişime katkı sağladığını belirtmiş ancak bu süreçte “zaman sorunu” olduğunu altını çizmişlerdir. Uygulamadaki zaman sorunu yapılmış iki araştırmanın da ortak sonucudur. Atasoy ve Akdeniz (2006) yine bu araştırmayla paralel olarak araştırmalarında, sınıf ortamının kalabalık oluşu ve araç gereç yetersizliği nedeniyle öğretmenlerin, yapılandırmacı kurama göre hazırlanan çalışma yapraklarının uygulanmasında güçlüklerle karşılaştıklarını saptamışlardır.

2004 programı yürürlüğe girdikten sonra ölçme ve değerlendirme noktasında ortaya çıkan sorunların öğrenci boyutlu olanlarının başında sıklıkla gerçekleşen form doldurmanın çocukları yorması ve yapılanların kâğıt üzerinde kalması, öğrencinin/ailenin maddi durumundaki sıkıntılar ön planda yer almaktadır. Çok fazla ölçme ve değerlendirme tekniğinin gündeme gelmesinin öğrencileri yorduğunu ve bıkmılığa neden olduğunu dile getiren öğretmenler bu niceliksel fazlalığın niteliğin düşmesine neden olduğunu vurgulamaktadırlar. Bu fazlalığın bir süre sonra kırtasiyenin fazla olmasına ve bunun da boşa kâğıt tüketimine yol açtığını açıklamaktadırlar. Bir anlamda ölçme ve değerlendirme ile teorik olarak planlanan amaçların pratikte gerçekleşmediğini belirtmektedirler.

Öğrencilerin/ailelerin maddi durumlarının yetersizliğinin en çok proje ve araştırma ödevlerinde kendini gösterdiği, bilgisayarı olan öğrencilerin bir adım öne geçtiği, öğrencilerin gidebileceği kütüphane olmaması ya da olanlara öğrencilerin gidecek ekonomik durumunun olmaması, okuldan sonra çalışan öğrencilerin sıkıntılar yaşaması bu noktada söylenenler arasındadır. Benzer bir sonuç 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı’ nı değerlendiren veliler tarafından da dile getirilmiştir (Hersan, 2008). Titrek (2005) “Öğretmenlerin İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Kullandıkları Ölçme Araçlarının Niteliksel Özellikleri” adlı çalışmasında sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin başarısız olma nedenleri ile ilgili öğretmen görüşlerini almıştır. Öğretmenler, aile ilgisizliği, çevresel durumlar, maddi olanaksızlıklar, öğrencilerin psikolojik durumları gibi nedenleri başarısızlık nedenlerinin başında saymışlardır. Bu anlamda araştırmanın sonuçları Titrek’ inki ile birbiriyle tutarlı sonuçlar verdiği görülmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı İçin Öneriler

- Hizmet içi eğitimler çoğaltılmalı, uzman kişiler ve akademisyenlerin seminerler vermesi sağlanarak daha verimli hale getirilmeli, öğretmenlerin hizmet içi eğitim programlarına katılmaları için özendirici ve teşvik edici önlemler alınmalıdır.
- Ders kitabı ve öğrenci çalışma kitaplarındaki ölçme ve değerlendirme formları azaltılıp uygulanabilir hale getirilmelidir.
- Özellikle kütüphane imkânı olmayan ilçelerdeki okulların okul kütüphaneleri zenginleştirilmeli, araştırma yapmaya uygun hale getirilmelidir. Özellikle de öğrencileri internet kafelere gitme sıkıntısından kurtarabilmek adına her okulda öğrencilerin kullanımına açık internet bağlantılı bilgisayarlar olması önerilir.

Öğretmen Yetiştiren Kurumlar İçin Öneriler

- Özellikle de eğitim fakültelerindeki ölçme ve değerlendirme derslerinin programları güncellenerek daha verimli hale getirilmesine yönelik geliştirme çalışmaları yapılmalıdır.
- Öğretmen adaylarına ölçme ve değerlendirme alan bilgisi hem kuramsal hem de uygulamalı etkinliklerle kazandırılmalıdır.

Konuya Yönelik Araştırma Yapacak Akademisyenler İçin Öneriler

- Öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme açısından yeterlilikleri,
- Ders ve çalışma kitaplarındaki ölçme ve değerlendirme etkinlikleri ve işlevsellikleri,
- Öğretmen adaylarının ölçme ve değerlendirme derslerinin yeterlilikleri araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Ataman, M. (2007). *Benzeşen ve Ayrışan Yönleriyle 1998 ve 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programları 'nda (4-5. Sınıflar) Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Teknikleri ve Bunlara İlişkin Öğretmen Görüşleri*. M.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Atasoy, Ş. ve Akdeniz, A. R. (2006). Yapılandırmacı Öğrenme Kuramına Uygun Geliştirilen Çalışma Yapraklarının Uygulama Sürecinin Değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 170, 157-175.
- Baykul, Y. (2000). *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Berberoğlu, G. (2006). *Sınıf İçi Ölçme ve Değerlendirme Teknikleri*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Bekiroğlu, F. O. (2004). *Ne Kadar Başarılı? Klasik ve Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Yöntemleri: Fizikte Uygulamalar*. İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bencze, J. L. (2005) *Constructivist learning theory*. OISE/ University of Toronto. (Online) <http://leo.oise.utoronto.ca/~lbencze/Constructivism.html> adresinden 25 Haziran 2005 tarihinde indirilmiştir.
- Erkan, S. ve Gömleksiz, M. (2008). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Ersoy, F. (2006). Öğretmen Adaylarının Gelişim Dosyasına Dayalı Değerlendirmeye İlişkin Görüşleri. *İlköğretim Online*, 5(1), 85-89.
- Gagnon, G. W. & Collay, M. (2005) *Constructivist learning design*. (Online) www.prainbow.com adresinden 25 Haziran 2005 tarihinde indirilmiştir.
- Hersan, E. (2008). *2004 Yılı İlköğretim 5. Sınıf Öğretim Programına İlişkin Veli Görüşleri*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- İşman, A. (2001). *Türk Eğitim Sisteminde Ölçme ve Değerlendirme*. Adapazarı: Değişim Yayınları.
- Kabapınar, Y. (2007a). *İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Maya-Akademi Yayınları.
- Kabapınar, Y. (2007b). "1998 ve 2004 Öğretim Programlarına Göre Yazılmış Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Sosyal Olay ve Değerlerin Sunumu". *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 25, 109-127.
- Korkmaz, H. ve Kaptan, F. (2003). Portfolyo Değerlendirme. *Çağdaş Eğitim*, 295, 28-29.
- Korkmaz, H. ve Kaptan, F. (2005). Fen Eğitiminde Öğrencilerin Gelişimini Değerlendirmek İçin Elektronik Portfolyo Kullanımı Üzerine Bir İnceleme. *The Turkish Online Journal of Education Tecnology*, 1.
- LeComplete, M. D. & Goetz, J. P. (1982). Problems of reliability and validity in ethnographic research. *Review of Educational Research*, 52, 31-60.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2001). *Anadolu Öğretmen Liseleri İçin Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: M.E.B. Yayınevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2004a). *İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi 1,2,3. Sınıflar Öğretim Programı*. Ankara: M.E.B. Yayınevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2004b). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4-5. Sınıflar Öğretim Programı*. Ankara: M.E.B. Yayınevi.
- Ocak, G. (2006). Ürün Seçki Dosyaları Hakkında Öğrenci Görüşleri (Erzurum İl Örneği). *Milli Eğitim Dergisi*, 170, 217-229.
- Öğretmen Akademisi Vakfı (2009). *Öğrenen Lider Öğretmen*. İstanbul: Öğretmen Akademisi Vakfı Yayınları.
- Silverman, D. (1993). *Interpreting qualitative data: Method for analysing talk, text and interaction*. London: Sage Publication.
- Titrek, A.D. (2005). *Öğretmenlerin İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Kullandıkları Ölçme Araçlarının Niteliksel Özellikleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2004). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.